

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

*Թեմա՝ Նախադպրոցական կարողունակությունների
ձևավորման հիմնահարցը*

Դաստիարակ՝ Մելիքսեթյան Գայանե Հայկի

Մանկապարտեզ՝ «Դաշտադեմի մանկապարտեզ» ՀՈԱԿ

Թալին 2023

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ.....	3
ԳԼՈՒԽ 1՝ Նախադպրոցական կրթության պետական չափորոշի հիմնական դրույթները	6
ԳԼՈՒԽ 2՝ Նախադպրոցական տարիքի երեխաների ակնկալվող կարողունակությունները	9
ԳԼՈՒԽ 3՝ Նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունների ֆիզիկական միջավայրին ներկայացվող պահանջները՝ որպես նախադպրոցականների կարողունակությունների զարգացման նախապայման	15
ԵԶՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆ.....	20
ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ.....	21

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՀ կառավարությունը 2021թ. մայիսի 13-ին հաստատել է նախադպրոցական կրթության պետական չափորոշիչը, որով սահմանվում են երեխայի զարգացման, կրթական ծրագրերի բովանդակության պարտադիր նվազագույնը, երեխաների ուսումնական բեռնվածության առավելագույն ծավալը և երեխաներին ներկայացվող որակական պահանջները:

Չափորոշիչի հիմքում նախադպրոցական տարիքի երեխաների կարողունակությունների վրա հիմնված մոտեցումն է: Այն ներառում է, մասնավորապես, ուսումնադաստիարակչական հիմնական բնագավառները, կրթական ծրագրի բաղադրիչները և դրանց սահմանման մանկավարժահոգեբանական սկզբունքները, երեխաների ուսումնական, խաղային բեռնվածության առավելագույն չափը կամ դրանց հարաբերակցությունը, երեխաների զարգացման ընթացքի և առաջադիմության մակարդակի դիտարկման ձևերը:

Սույն աշխատանքի արդիականությունը պայմանավորված է նախադպրոցական կրթության պետական չափորոշիչի ներդրման հետևանքով նախադպրոցական տարիքի երեխաների մոտ համապատասխան կարողունակությունների ձևավորման կարևորությունը և անհրաժեշտությամբ:

Աշխատանքի նպատակն է վերհանել նախադպրոցական տարիքի երեխաների մոտ համապատասխան կարողունակությունների ձևավորման կարևորությունը և անհրաժեշտությունը, ինչպես նաև մատնանշել վերջիններիս ձևավորման ուղիները:

Սույն նպատակի ձեռքբերման համարն առանձնացրել ենք հետևյալ խնդիրները.

1. ներկայացնել նախադպրոցական կրթության պետական չափորոշիչի հիմնական դրույթները.
2. առանձնացնել նախադպրոցական տարիքի երեխաների ակնկալվող կարողունակությունները.

3. մատնանշել նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունների ֆիզիկական միջավայրին ներկայացվող պահանջները՝ որպես նախադպրոցականների կարողունակությունների զարգացման նախապայման

Աշխատանքի տեսական և մեթոդական հիմք են հանդիսացել ՀՀ կառավարության կողմից 2021թ. մայիսի 13-ին հաստատված նախադպրոցական կրթության պետական չափորոշիչը, ինչպես նաև մի շարք այլ աղբյուրներ:

ԳԼՈՒԽ 1. ՆԱԽԱԴԱՐՈՑԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՉԱՓՈՐՈՇԻ

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐԸ

Նախադպրոցական կրթության պետական կրթական չափորոշիչը (այսուհետ՝ չափորոշիչ) հանրակրթության պետական կրթական չափորոշիչի բաղկացուցիչ մաս կազմող նորմատիվ իրավական ակտ է, որը սահմանում է նախադպրոցական տարիքի երեխաների (ըստ տարիքային խմբերի) զարգացման կրթական ծրագրերի բովանդակությունը, նրանց ներկայացվող վերջնարդյունքները, ուսումնական բեռնվածության առավելագույն ծավալը, նախադպրոցական տարիքի երեխաների կրթության և զարգացման վերջնարդյունքի ապահովման հիմքերը:

Չափորոշիչի հիմքում նախադպրոցական տարիքի երեխաների կարողունակությունների վրա հիմնված մոտեցումն է:

Չափորոշիչը ներառում է՝

- 1) ուսումնադաստիարակչական հիմնական բնագավառները, կրթական ծրագրի բաղադրիչները և դրանց սահմանման մանկավարժահոգեբանական սկզբունքները.
- 2) երեխաների ուսումնական, խաղային բեռնվածության առավելագույն չափը կամ դրանց հարաբերակցությունը.
- 3) երեխաների զարգացման ընթացքի և առաջադիմության մակարդակի դիտարկման ձևերը.
- 4) նախադպրոցական ուսումնական հաստատություններում ներառական և երեխայակենտրոն միջավայրի չափանիշները, որոնք հաստատում է կրթության պետական կառավարման լիազորված մարմինը.
- 5) նախադպրոցական ուսումնական հաստատություններում երեխայի անվտանգ միջավայրի և աղետներին պատրաստվածության չափանիշները:

Չափորոշիչը հանդիսանում է երեխայակենտրոն կրթության հիմքը. հնարավորություն է ընձեռում արձագանքելու երեխաների կարիքներին և հետաքրքրություններին, հարգելու յուրաքանչյուր երեխայի անձը, խթանելու համատեղ ուսումնառության գործընթացը:

Նախադպրոցական կրթության պետական կրթական չափորոշի իրականացումը նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունների կողմից պարտադիր է՝ անկախ դրանց կազմակերպարավական ձևից և ենթակայությունից:

Ըստ չափորոշի, մշակվում են միջին և բարձրագույն մասնագիտական հաստատությունների նախադպրոցական ֆակուլտետների (բաժինների) ուսումնական ծրագրեր և վերապատրաստումների թեմատիկ պլաններ, ծնողական կրթության ծրագրեր:

Նախադպրոցական կրթության բովանդակությունը պայմանավորված է նախադպրոցական տարիքային բոլոր փուլերի զարգացման անհատական առանձնահատկություններով:

Նախադպրոցական կրթության բովանդակությունը կազմում են նախադպրոցական տարիքի երեխաների զարգացման և կրթական ընդհանուր նպատակներին համապատասխան ընտրված՝ ընկալման, ըմբռնման ու յուրացման համար նախատեսված գիտելիքները, կարողությունները, հմտությունները և տարրական բարոյական արժեքային հարաբերությունները:

Նախադպրոցական տարիքի երեխաների կրթության բովանդակությունը հիմնականում ներառում է զարգացման հետևյալ ոլորտները՝

- 1) շարժողական ոլորտ.
- 2) խոսքի և հաղորդակցական ոլորտ.
- 3) հուզական, սոցիալ-անձնային ոլորտ.
- 4) իմացական ոլորտ.
- 5) ինքնասպասարկման, անվտանգության, առողջ ապրելակերպի ոլորտ:

Նախադպրոցական երեխաների համար սահմանված հինգ ոլորտների համար նախատեսվում են վերջնարդյունքներ, այսինքն՝ ինչ պետք է կարողանան անել և ինչ պիտի հասկանան վեց տարեկան երեխաները: Ըստ չափորոշի՝ վերջնարդյունքներն ուղղված են լինելու կարողունակությունների ձևավորմանը:

Նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունում երեխայի զարգացնող միջավայրին ներկայացվող պահանջներում ավելացել է նաև օրենքի գաղափարի և կարևորության հիմունքների հետ ծանոթացման ներառումը: Այսինքն՝ երեխան, բացի խոսքի,

տրամաբանության, մտավոր, ֆիզիկական, գեղարվեստագեղագիտական զարգացման, բնագիտության հիմունքներին ծանոթացման ներառումից պիտի որոշակի տեղեկություններ ունենա օրենքի մասին:

Հավելենք նաև, որ չափորոշչով տրված են նաև խմբասենյակների ձևավորման հիմնական պահանջները, թե ինչ սարքավորումներ և խաղալիքներ ու նյութեր պետք է ապահովվեն երեխայի ներդաշնակ զարգացման համար: Նախադպրոցական ուսումնական հաստատություններում կիրառվող սարքերը, սարքավորումները, խաղալիքներն ու նյութերը պետք է համապատասխանեն երեխայի տարիքին և սահմանված առողջապահական նորմերին:

Չափորոշչում սահմանված են նաև երեխաների զարգացնող միջավայրին ներկայացվող պահանջները՝ ըստ տարիքային խմբերի: Օրինակ՝ մինչև 1 տարեկան երեխաները պետք է ապահովվեն մանկական երաժշտական գործիքներով, նկարազարդ, կտորից գրքերով, գունավոր մատիտներով, ճոճանակով եւ այլն: Մահճակալների վերևի մասում պետք է տեղակայված լինեն չխկչխկաններ:

1-ից մինչև 3 տարեկան երեխաների խմբասենյակում պետք է առկա լինեն խճանկարներ, «մատրյոշկա» տիկնիկներ, երկրաչափական տարբեր անցքերով աղյուսիկներ, գունեղ նկարներով գրքեր, գրենական պիտույքներ:

Իսկ 3-ից մինչև 6 տարեկան երեխաների խմբասենյակում նախատեսվում են բազմապիսի դիդակտիկ խաղեր (լոտո, դոմինո, նկարների հավաքածուներ), տարբեր սյուժետային խաղային հավաքածուներ, լեգոներ և խաղալիքներ (դոմինո, շաշկի, շախմատ և այլն), ազգային եւ այլազգի կենցաղի առարկաների նմուշներ:

Չափորոշչով նախատեսվում է շարժունակության խանգարումներ ունեցող երեխաների համար խմբասենյակում և դրանից դուրս ունենալ հարմարեցված աթոռ-սեղան, կանգնակ, սայլակ, քայլակ, տարբեր չափսերի բարձեր, աթոռակներ՝ նստելու ճիշտ դիրք ապահովելու համար, հարմարեցված սպասք, հարմարեցված գրենական պիտույքներ:

**ԳԼՈՒԽ 2՝ ՆԱԽԱԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԻՔԻ ԵՐԵՒԱՆԵՐԻ ԱԿՆԿԱԼՎՈՂ
ԿԱՐՈՂՈՒՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ**

Կարողունակությունները նախադպրոցական տարիքի երեխաների կողմից ուսումնառության և դաստիարակության գործընթացում ձեռք բերված գիտելիքի, հմտությունների, արժեքների և դիրքորոշումների հիման վրա ըստ իրավիճակի արդյունավետ ու պատշաճ արձագանքելու ձևեր են: Նախադպրոցական տարիքի երեխաների կարողունակությունները ձևավորվում են ուսուցման և դաստիարակության կազմակերպման միջոցով:

Նախադպրոցական տարիքի երեխաների զարգացման և կրթական վերջնարդյունքները նկարագրում են, թե ինչ պիտի իմանա, կարողանա անել և հասկանա վեց տարեկան երեխան: Վերջնարդյունքներն ուղղված են կարողունակությունների ձևավորմանը:

Սահմանված հինգ շարժողական, խոսքի և հաղորդակցման հուզական, սոցիալանձնային, իմացական, ինքնասպասարկման, անվտանգության, առողջ ապրելակերպի ոլորտներում, երեխաները պետք է տիրապետեն 9 կարողունակությունների՝ լեզվական և հաղորդակցական, ճանաչողական և մոտիվացիոն, ինքնաճանաչողական և սոցիալական, ժողովրդավարական և քաղաքացիական, թվային և մեդիա, մշակութային, մաթեմատիկական և տեխնիկական, տնտեսական, ֆիզիկական կրթության և առողջ ապրելակերպի:

Այսպես, նախադպրոցական կրթության կարողունակություններն են՝

1) *լեզվական և հաղորդակցական կարողունակություն*՝ երեխան տիրապետում է գրական հայերենին, հաղորդակցվում տարբեր իրավիճակներում և միջավայրերում, դրսևորում խոսքային և ոչ խոսքային ակտիվություն՝ մասնակցություն ունենալով հասարակական կյանքին: Ընդունակ է ճանաչել բանավոր ներկայացվող երևույթները, ըմբռնել, նկարագրել, մեկնաբանել դրանք, ներկայացնել բացատրություններ: Երեխան ունակ է կողմնորոշվել լեզվական միավորներում՝ հնչյուն, բառ, նախադասություն, ունի տարրական պատկերացումներ վանկի, հնչյունի և տառի մասին, ինքնուրույն ձևակերպում է սեփական մտքերը՝ ազատ և կապակցված արտահայտելով կարծիք, վերաբերմունք որևէ երևույթի մասին: Այլ մարդկանց հետ հաղորդակցության մեջ պատկերացնում է տեղեկատվական տեխնոլոգիաների դերը և մեծահասակների օգնությամբ կիրառում դրանք:

2) *Ճանաչողական և մոտիվացիոն կարողունակություն*՝ երեխան, իր տարիքին համապատասխան, ընդունակ է պատճառահետևանքային կապեր տեսնել երևույթների, իրադարձությունների միջև, ճանաչել առարկաների և օբյեկտների կապերը, հարաբերությունները, նոր խնդիրներ լուծել: Դրսևորում է ակտիվություն, հետաքրքրասիրություն, ճանաչողական հետաքրքրություն աշխարհի, առարկաների և երևույթների, ինչպես նաև հարաբերությունների կառուցման հանդեպ: Երեխան հաճույքով (ակտիվ) ներգրավվում է գործունեության տարբեր ձևերի, մտավոր տարբեր գործողությունների, նոր բացահայտումների մեջ:

3) *Ինքնաճանաչողական և սոցիալական կարողունակություն*՝ երեխան ճանաչում է իր արտաքին առանձնահատկությունները, ձեռք է բերում սեռադերային պատկերացումներ: Երեխան ունի պատկերացում սեփական հնարավորությունների մասին, վստահություն սեփական ուժերի և կարողությունների հանդեպ: Ընդունակ է ինքնակազմակերպվելու, դրսևորում է ինքնուրույնություն և ինքնասպասարկման հմտություններ: Գործողություններում դրսևորում է նպատակաուղղվածություն և կենտրոնացվածություն: Երեխան ճանաչում է սեփական և այլոց հույզերը, կարողանում է կառավարել սեփական հույզերը: Ճանաչում է մեծահասակների և հասակակիցների փոխհարաբերություններում սահմանված վարքային կանոնները և դրսևորում է սոցիալապես ընդունված նորմերին համապատասխան վարք: Շփման մեջ նախաձեռնող և կառուցողական է, դրսևորում է ընկերակցելու, համագործակցելու հմտություններ:

4) *Ճողովրդավարական և քաղաքացիական կարողունակություն*՝ նախադպրոցական տարիքում երեխան տիրապետում է բարեվարքության և սոցիալական արդարության պարզագույն կանոններին. դրսևորում է հարգանք և հոգատարություն շրջապատի հանդեպ, գնահատում է արարքների բարոյական ուղղվածությունը: Ճանաչում է հայրենիքը, Հայաստանի խորհրդանիշները (դրոշ, զինանշան, օրհներգ), դրսևորում է սեր և նվիրվածություն հայրենի երկրի հանդեպ: Ունի տարրական պատկերացումներ սեփական իրավունքների ու պարտականությունների մասին:

5) *Թվային և մեդիա կարողունակություն*՝ երեխան ունի տարրական պատկերացումներ մեդիայի վերաբերյալ, կողմնորոշվում է մեդիա բազմազանության մեջ, մեծահասակի աջակցությամբ գնահատում է ներկայացված տեղեկատվությունը, այն համադրում սեփական պատկերացումներին՝ դրսևորելով քննադատական և ընտրողական մոտեցում: Երեխան կարողանում է օգտվել մեդիա տարրական գործիքներից՝ միննույն ժամանակ

հասկանալով դրանց կիրառման հնարավոր վտանգները և այդ հարցում սեփական պատասխանատվությունը: Երեխան դրսևորում է առարկաների, երևույթների մոդելավորման և ստեղծագործական կարողություններ, տարբերում է իրական և վիրտուալ աշխարհները, հասկանում դրանց տարբերությունները.

6) *մշակութային կարողունակություն*՝ երեխան կարողանում է գնահատել գեղեցիկը, ճանաչում և վերլուծում է հանրահայտ հայ և արտասահմանյան մանկագիրների գեղարվեստական ստեղծագործությունները, ճանաչում է ազգային և համաշխարհային մշակութային նմուշների ինքնատիպությունը: Դրսևորում է ընդգծված հետաքրքրություն գեղարվեստական գործունեության հանդեպ, ունակ է երաժշտության, կերպարվեստային գործունեության տարբեր տեսակների, ազգային տոների ու ավանդույթների միջոցով արտահայտելու սեփական հույզերը, զգացմունքներն ու տպավորությունները.

7) *մաթեմատիկական և տեխնիկական կարողունակություն*՝ երեխան կարողանում է կատարել պարզ մաթեմատիկական գործողություններ, համեմատում, հետազոտում է առարկաները և երևույթները, գտնում է տարբեր խնդիրների լուծումներ, ճանաչում է թվանշանները, տիրապետում է նախաթվային և թվային հասկացություններին. երեխան կարողանում է որոշել առարկաների քանակը, համեմատել դրանք ըստ մեծության, չափի, ձևի և գույնի, տարբերակել մասը և ամբողջը, երկրաչափական պատկերներն ըստ հատկանիշների: Կարողանում է առարկաները տարբերակել նաև ըստ նյութի: Ցուցաբերում է հետաքրքրություն սարքավորումների հանդեպ, կարողանում է ծանոթ տեխնիկական հանգույցներից կառուցել նոր համադրություններ.

8) *տնտեսական կարողունակություն*՝ երեխան կարողանում է համարժեք ճանաչել և վերլուծել մեծերի աշխատանքը և դրանից ստացված արդյունքները: Գիտի տարբեր մասնագիտությունների անվանումներ և դրանց առանձնահատկությունները: Ցուցաբերում է տնտեսական պարզ հասկացությունների իմացություն, գիտի իր հետ առնչվող առարկաների ձեռքբերման եղանակները, կիրառում է տնտեսական պարզ բառապաշար: Երեխան հասկանում է շրջապատող աշխարհի և բնության երևույթների միասնականությունն ու փոխկապակցվածությունը: Ճանաչում է բնության երևույթները, գիտի բնության առանձին երևույթների վտանգների, դրանցից պաշտպանվելու մասին, անվտանգ վարքագիծ է դրսևորում բնության առանձին երևույթների՝ կայծակի, ամպրոպի, կարկուտի, անձրևի, մառախուղի ժամանակ: Ունի տարրական պատկերացումներ շրջակա միջավայրի և դրա պահպանման վերաբերյալ: Կարողանում է նկարագրել մարդու և տնտեսության ազդեցու-

թյունը բնության վրա: Հասկանում է շրջակա միջավայրի պահպանման գործում սեփական դերը, նշանակությունը և մասնակցում է այդ գործընթացում.

9) *Ֆիզիկական կուլտուրայի կարողունակություն*՝ երեխան պատկերացում ունի ֆիզիկական վարժությունների առողջարարական նշանակության, առողջ սննդի, առողջ ապրելակերպի վարման հիմնական կանոնների՝ օրգանիզմի կոփման, օրվա ռեժիմի, հիգիենիկ կանոնների, ճիշտ կեցվածքի պահպանման մասին: Ընկալում է ֆիզիկական վարժությունների ճիշտ կատարման ձևը, ճանաչում և տարբերում է ամառային և ձմեռային մարզաձևերը: Ընդհանուր պատկերացում ունի շարժողական ընդունակությունների, տարածված մարզաձևերի, մարզագույքի, սպորտային հանդերձանքի մասին, ճանաչում է հայ և այլազգի անվանի մարզիկներին: Երեխան ընդունակ է ճիշտ կատարելու մարմնամարզական, աթլետիկական վարժություններ, տարաբնույթ շարժողական գործողություններ շարժախաղերում, մարզախաղերում, շարժողական ակտիվության այլ ձևերում: Դրսևորում է անհրաժեշտ ֆիզիկական պատրաստվածություն և պահպանում է առողջ ապրելակերպի վարման կանոնները: Երեխան ինքնուրույն կատարում է նմանողական շարժումներ, ընդհանուր զարգացնող վարժություններ՝ առանձին, զույգերով, մարզագույքով: Վարժությունների կատարման ընթացքում, շարժախաղերում, թիմային խաղերում դրսևորում է ինքնուրույնություն, կարգապահություն, կամք, պատասխանատվություն, համագործակցություն, վճռականություն, փոխօգնություն, ընկերասիրություն, նախաձեռնողականություն:

Նախադպրոցական երեխաների համար սահմանված հինգ ոլորտների համար նախատեսվում են վերջնարդյունքներ, այսինքն՝ ինչ պետք է կարողանան անել և ինչ պիտի հասկանան վեց տարեկան երեխաները:

Լեզվական և հաղորդակցական կարողունակության շրջանակում երեխան պետք է տիրապետի գրական հայերենին, հաղորդակցվի տարբեր իրավիճակներում և միջավայրերում, դրսևորի խոսքային և ոչ խոսքային ակտիվություն՝ մասնակցություն ունենալով հասարակական կյանքին: Ընդգծվում է, որ երեխան ունակ է կողմնորոշվել լեզվական միավորներում՝ հնչյուն, բառ, նախադասություն, ինքնուրույն ձևակերպում է սեփական մտքերը՝ ազատ և կապակցված արտահայտելով կարծիք, վերաբերմունք որևէ երևույթի մասին:

Ինքնաճանաչողական և սոցիալական կարողունակության շրջանակում երեխան պետք է ճանաչի իր արտաքին առանձնահատկությունները, ձեռք բերի սեռադերային

պատկերացումներ: Սա թերեւս ամենաքննարկվող հարցերից մեկն է, որ մեր հասարակության մի շերտի կողմից առարկվում եւ չէր ընդունվում:

Ժողովրդավարական և քաղաքացիական կարողունակությունը ենթադրում է, որ նախադպրոցական տարիքում երեխան բացի սոցիալական արդարության պարզագույն կանոններին տիրապետելուց, ճանաչում է հայրենիքը, Հայաստանի խորհրդանիշները /դրոշ, զինանշան, օրհներգ/, դրսևորում է սեր և նվիրվածություն հայրենի երկրի հանդեպ: Ունի տարրական պատկերացումներ սեփական իրավունքների ու պարտականությունների մասին:

Թվային և մեդիա կարողունակությունը սահմանում է, որ երեխան տիրապետի մեդիագրագիտության և անվտանգության հիմնական կանոններին՝ հասկանալով դրանց հետ կապված վտանգները: Այս կարողունակությունը կձեւավորվի ավագ խմբի երեխաների մոտ. համակարգիչը կօգտագործվի ոչ թե խաղեր խաղալու համար, այլ երեխային տեղեկություն տալու այն անվտանգ օգտագործելու մասին, այսինքն՝ մեդիագրագիտության և մեդիաանվտանգության կանոններին տիրապետելու համար երեխան պետք է ունենա անհրաժեշտ գիտելիքներ: Մասնավորապես՝ ավագ խմբի երեխան պետք է կարողանա նշել իրական և մեդիա միջավայրերի տարբերությունները՝ մեդիայից ստացված տեղեկատվությունը համադրելով իրական կյանքին:

Մշակութային կարողունակությունը հնարավորություն կտա երեխաներին գնահատել գեղեցիկը, ճանաչել և վերլուծել հանրահայտ մանկագիրների գեղարվեստական ստեղծագործությունները՝ արվեստի միջոցով արտահայտելով սեփական հույզերը, զգացմունքներն ու տպավորությունները:

Մաթեմատիկական և տեխնիկական կարողունակությունը սահմանում է, որ երեխան կարողանում է կատարել պարզ մաթեմատիկական գործողություններ, համեմատում, հետազոտում է առարկաները և երևույթները, գտնում է տարբեր խնդիրների լուծումներ, ճանաչում է թվանշանները: Կարողանում է առարկաները տարբերակել ըստ նյութի:

Տնտեսական կարողունակություն. Երեխան կարողանում է համարժեք ճանաչել և վերլուծել մեծերի աշխատանքը և դրանից ստացված արդյունքները: Ունի տարրական պատկերացումներ շրջակա միջավայրի և դրա պահպանման վերաբերյալ: Հասկանում է շրջակա միջավայրի պահպանման գործում սեփական դերը, նշանակությունը և մասնակցում է այդ գործընթացում:

Ֆիզիկական կրթության և առողջ ապրելակերպի կարողունակություններն էլ սահմանում են, որ երեխան պատկերացում պետք է ունենա ֆիզիկական վարժությունների առողջարարական նշանակության, առողջ սննդի, առողջ ապրելակերպի վարման հիմնական կանոնների՝ օրգանիզմի կոփման, օրվա ռեժիմի, առողջ սննդի, հիգիենիկ կանոնների, ճիշտ կեցվածքի պահպանման մասին:

Ճանաչողական և մոտիվացիոն կարողունակության շրջանակում երեխան պետք է կարողանա՝ պատճառահետևանքային կապեր տեսնել երևույթների, իրադարձությունների միջև, ճանաչի առարկաների և օբյեկտների թաքնված կապերը. այստեղ կարելի է երեխայի՝ գործունեության տարբեր ձևերի մեջ ներգրավվումը ու նոր բացահայտումներին ուղղված նրա կարողունակության զարգացումը:¹

¹ Նոր չափորոշյով մանկապարտեզում երեխաները կտվորեն մեղիագրագիտություն, կժանոթանան օրենքի գաղափարին. Նախագիծ, <https://www.armtimes.com/hy/article/208780>

**ԳԼՈՒԽ 3. ՆԱԽԱԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՎՈՂ ՊԱՀԱՆՁՆԵՐԸ՝ ՈՐՊԵՍ
ՆԱԽԱԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐԻ ԿԱՐՈՂՈՒՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ
ՆԱԽԱՊԱՅՄԱՆ**

Նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունում *մինչև 1 տարեկան* երեխաների զարգացնող միջավայրին ներկայացվող պահանջներն են (զարգացնող միջավայր, անվտանգության ապահովում, առողջության պահպանում)՝

1) խմբասենյակի տարածքում (այսուհետ՝ տարածք) առկա են մանեժներ կամ այլ սարքավորումներ, որոնք ապահովում են երեխաների անվտանգությունը. 2) տարածքում առկա է փափուկ հատակ՝ չորեքթաթ շարժվող երեխաների համար. 3) տարածքում առկա են սարքավորումներ, միջոցներ՝ երեխաների նստակյաց խաղերի համար. 4) տարածքում առկա են սարքավորումներ, միջոցներ՝ երեխաների հենաշարժողական ակտիվության համար՝ ճոճանակ, ճոճաթոռ, շարժաթոռ. 5) տարածքում առկա են գունեղ նկարներ, խաղալիքներ՝ ինքնուրույն և մեծերի հետ գործունեության ընթացքում կիրառելու համար. 6) տարածքում առկա են երեխաների ձեռքի շարժումներն ու գործողությունները խթանող խաղալիքներ և պարագաներ. 7) խմբում առկա են սյուժետային խաղալիքներ (մանկական կահույք, սպասք, տիկնիկներ, մեքենաներ, կենդանիներ և այլն). 8) առկա են մանկական երաժշտական գործիքներ, ձայնային հնչեղությամբ խաղալիքներ. 9) առկա են նկարազարդ, կտորից գրքեր, գունավոր մատիտներ. 10) առկա են նվագարկիչ, ձայնարկիչ, այլ տեխնիկական միջոցներ:

Նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունում *1-ից մինչև 3 տարեկան* երեխաների զարգացնող միջավայրին ներկայացվող պահանջներն են՝ 1) խմբասենյակում առկա են խաղային պարագաներ երեխաների ճանաչողական զարգացման համար՝ խճանկար, «մատրյոշկա» տիկնիկներ, բուրգ, երկրաչափական տարբեր անցքերով աղյուսիկներ, բազմագույն խորանարդիկներ, գնդակներ, փոքրիկ մեքենաներ, գրքեր գունեղ նկարներով. 2) առկա են երեխաների սյուժետային խաղերի համար նյութեր. տիկնիկներ, տարբեր չափերի կենդանիներ, տիկնիկների հագուստ, խաղալիք կահույք, տարբեր ձևերի և գույների կառուցողական նյութեր, խաղալիք-հեռախոսներ, խորանարդիկներ, փայտիկներ և այլն. 3) առկա են խաղային նյութեր և սարքավորումներ՝ երեխաների երաժշտական

ունակությունների զարգացման համար. 4) առկա են նյութեր և սարքավորումներ՝ երեխաների ստեղծագործական գործունեության համար. ալբոմներ, թղթեր, վրձիններ, մատիտներ, ֆլումաստերներ, պլաստիլին և այլն. 5) բոլոր նյութերը հասու և մատչելի են երեխաներին՝ աշխատելու համար. մատիտները սրված են, ֆլումաստերները՝ թարմ, վրձինները՝ մաքուր. 6) առկա են խաղալիքներ՝ զբոսանքների ժամանակ խաղալու համար. փոքրիկ դուլեր, կաղապարներ, բահեր և այլն. 7) առկա են խաղեր և սարքավորումներ՝ քայլքի և այլ շարժումների համար. 8) տարածքում առկա է երեխաների համատեղ խաղերի համար առանձնացված հատված. 9) բոլոր խաղալիքները, նյութերը երեխաների համար հասանելի են. 10) տարածքը զարդարված է գունեղ նկարներով, ծաղիկներով, բույսերով. 11) խմբասենյակում առկա են դիդակտիկ նյութեր՝ երեխաների զգայարանների, մանր մկանների համակարգի և սյուժետային խաղերի զարգացման համար. 12) խմբասենյակում և դրանից դուրս ստեղծված են պայմաններ շարժունակության խանգարումներ ունեցող երեխաների համար. հարմարեցված աթոռ սեղանով, կանգնակ, սայլակ, քայլակ, տարբեր չափսերի բարձեր, աթոռակներ նստելու ճիշտ դիրք ապահովելու համար, հարմարեցված սպասք (սպասքի ադապտացիաներ), հարմարեցված գրենական պիտույքներ:

Նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունում *3-ից մինչև 6 տարեկան* երեխաների զարգացնող միջավայրին ներկայացվող պահանջներն են՝ 1) հաստատությունում առկա են՝ սարքավորումներ և դիդակտիկ միջոցներ երեխաների համակողմանի զարգացման համար. 2) տեսալսողական միջոցներ. 3) ալբոմներ, գեղարվեստական գրականություն և այլ նյութեր երեխաների տպավորությունները հարստացնելու համար. 4) ստեղծված են պայմաններ մարդու, պատմության, մշակույթի մասին երեխաների պատկերացումների զարգացման համար. խմբասենյակում առկա են՝ դիդակտիկ խաղեր (լոտո, դոմինո, նկարների հավաքածուներ), տարբեր սյուժետային խաղային հավաքածուներ, լեզուներ և խաղալիքներ՝ տարաբնույթ գործունեության ժամանակ երեխաների զարգացման համար. 5) խաղեր երեխաների ինտելեկտուալ զարգացման համար (դոմինո, շաշկի, շախմատ և այլն). 6) խաղալիքներ և սարքավորումներ սենսորային զարգացման համար. 7) դիտողական, նկարագարող նյութեր. 8) պայմաններ երեխաների անհատական և համատեղ ակտիվության դրսևորման համար. 9) պայմաններ երեխաների առողջության պահպանման և ամրապնդման համար. 10) բժշկական սարքավորումներ երեխաների բուժկանխարգելիչ միջոցառումների համար. 11) հատուկ տարածքներ երեխաների հետ տարվող

մանկավարժահոգեբանական աջակցության ծառայությունների մատուցման համար. 12) ստեղծված են խելամիտ ֆիզիկական հարմարեցումներ երեխաների զարգացման առանձնահատկություններին համապատասխան. 13) ստեղծված են պայմաններ երեխաների գեղարվեստագեղագիտական զարգացման համար. 14) տարածքի գեղագիտական ձևավորումներ՝ ուղղված երեխաների գեղարվեստական զարգացմանը (նկարներ, վերատպություններ, ժողովրդական ստեղծագործության նմուշներ, երեխաների, մեծերի աշխատանքների ցուցահանդեսներ և այլն). 15) ստեղծված են պայմաններ երեխաների թատերական գործունեության զարգացման համար. 16) կան օժանդակ հարմարություններ թատերական գործունեության կազմակերպման համար. 17) առկա են թատրոնների տարաբնույթ տեսակներ (սովերային, սովարաթղթային, սեղանային և այլն). 18) առկա են թատերական բեմականացումների համար ատրիբուտներ. 19) ստեղծված են պայմաններ երեխաների երաժշտական գործունեության համար. 20) առկա է երաժշտական դահլիճ. 21) առկա են երաժշտական գործիքներ, նվագարաններ և երաժշտադիդակտիկ խաղեր՝ տեղադրված համապատասխան զարգացման կենտրոնում. 22) հաստատությունում ստեղծված են պայմաններ երեխաների կառուցողական գործունեության զարգացման համար. 23) խմբասենյակներում առկա են մանր (սեղանային) և խոշոր (հատակի) կառուցողական նյութեր, տարբեր տիպի կոնստրուկտորներ, մոզաիկաներ, կտրվածքներով նկարներ, բնական նյութեր՝ տեղադրված համապատասխան զարգացման կենտրոնում. 24) հաստատությունում ստեղծված են պայմաններ երեխաների էկոլոգիական կրթության համար. առկա են դիտողական պարագաներ, բնական նյութեր, բնության երևույթները նկարագրող պաստառներ. 25) հաստատությունում առկա են կանաչապատման անկյուններ (սենյակային բույսեր), ստեղծված են պայմաններ բույսերի խնամքի և աճեցման համար (այգի, բանջարանոց, ծաղկանոց և այլն). 26) առկա է առանձին տարածք կենդանի բնության համար (ձմեռային այգի, կենդանական անկյուն և այլն). 27) հաստատությունում առկա են ազգային պատմությունն ու մշակույթը նկարագրող պաստառներ. 28) հաստատությունում առկա է պետական խորհրդանիշների անկյուն (դրոշ, զինանշան, օրհներգ). 29) առկա են ազգային, ժողովրդական կենցաղի առարկաների նմուշներ, ազգային տարազներով տիկնիկներ. 30) առկա է մանկական գեղարվեստական գրականություն. 31) խմբասենյակում առկա են երթևեկության կանոններին ծանոթացնող դիդակտիկ խաղեր և խաղալիքներ, բակում ստեղծված են պայմաններ երթևեկության կանոնները կիրառելու համար. 32) հաստատությունում ստեղծված են պայմաններ երեխաների ֆիզիկական զարգացման

համար. առկա է մարզադահլիճ, դեկորատիվ կամ իսկական լողավազան, ֆիզիկական ակտիվության համար անհրաժեշտ սարքավորումներ, մարզական գույք. 33) խմբասենյակում առկա են նյութեր և սարքավորումներ երեխաների մոտ թվի, մեծության, տարածական և ժամանակային պատկերացումների ձևավորման համար (թվանշաններ, կշեռքներ, չափման միավորներ գրատախտակ, օրացույց, ժամացույց. ավազի, արևային ժամացույց և այլն)՝ տեղադրված համապատասխան զարգացման կենտրոնում. 34) համակարգչի առկայություն՝ մեդիագրագիտության և մեդիաանվտանգության կանոններին տիրապետելու համար անհրաժեշտ հավելվածներով. 35) առկա են նյութեր և սարքավորումներ երեխաների փորձարարական աշխատանքների ցուցադրման համար (գլոբուս, քարտեզ, մակետներ, նկարների հավաքածուներ, մագնիս, սեղանային տպագիր խաղեր և այլն). 36) հաստատությունում ստեղծված են պայմաններ երեխաների խոսքի զարգացման համար. 37) առկա է մանկական գրադարան. 38) առկա են առանձին տարածքներ օտար լեզուների ուսուցման համար. 39) առկա է ծրագրամեթոդական գրականության անկյուն աշխատողների և ծնողների համար. 40) առկա են նկարների հավաքածուներ և սեղանային տպագիր խաղեր՝ խոսքի զարգացմանն ուղղված. 41) առկա է առանձին տարածք խաղերի համար. 42) բակում, հողամասում առկա են խաղային սարքավորումներ. 43) հաստատությունում առկա են խաղեր և խաղալիքներ տարբեր տեսակի խաղերի համար. Մյուսժեստերային, շարժուն, մարզական, դիդակտիկ և այլն. 44) խմբասենյակում առկա են նյութեր, որոնք կարող են հիմք ծառայել՝ որպես փոխարինող առարկաներ օգտագործելու համար. 45) խմբասենյակում և դրանից դուրս ստեղծված են պայմաններ շարժունակության խանգարումներ ունեցող երեխաների համար. հարմարեցված աթոռ սեղանով, կանգնակ, սայլակ, քայլակ, տարբեր չափսերի բարձեր, աթոռակներ նստելու ճիշտ դիրք ապահովելու համար, հարմարեցված սպասք (սպասքի ադապտացիաներ), հարմարեցված գրենական պիտույքներ:²

² ՀՀ կառավարության որոշումը նախադպրոցական կրթության պետական կրթական չափորոշիչը հաստատելու մասին, <https://lib.amedu.am/files/resource/files/2022-02-24/9368835223ec84664689175ec655a9e8.pdf>, ընդ. 13.05.2021

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Այսպիսով, նախադպրոցական կրթության պետական կրթական չափորոշիչը պետք է համահունչ լինի վաղ մանկության զարգացման ոլորտում Հայաստանի Հանրապետությունում և միջազգային ասպարեզում տեղի ունեցող ժամանակակից կարևորագույն գործընթացներին: Չափորոշիչը միտված է երեխաների իրավունքների պաշտպանությանը, համընդհանուր ներառմանը, կրթության որակի բարձրացմանը, բազմազանության խթանմանը, սահուն անցմանը դպրոցին և այլն:

Նախադպրոցական կրթության չափորոշիչի փոփոխությունը պայմանավորված է հանրակրթության պետական նոր չափորոշիչի ընդունմամբ, որտեղ նախադպրոցական կրթությունը դիտարկվում է հանրակրթության նախնական աստիճան և նպատակ ունի ապահովել նախադպրոցական կրթության համակարգից երեխայի սահուն անցումը դեպի հանրակրթություն:

Չափորոշիչը հանդիսանում է երեխայակենտրոն կրթության հիմքը և երեխաների կարիքներին ու հետաքրքրություններին արձագանքելու, յուրաքանչյուր երեխայի անձը հարգելու, համատեղ ուսումնառության գործընթացը խթանելու հնարավորություն է ընձեռում:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. «Նախադպրոցական կրթության մասին» ՀՀ օրենք.
2. «Նախադպրոցական մանկավարժություն» - Երևան 2008 թ. /Ս. Մարության, Ա. Դավաթյան/
3. «Ուսումնական ձեռնարկ մանկապարտեզի համար» - Երևան 2010թ. /Հ. Միտոյան, Լ. Սմբատյան/
4. Մանկապարտեզի վաղ հասակի առաջին և երկրորդ խմբերի (կյանքի առաջին և երկրորդ տարի) կրթական համալիր ծրագիր» - Երևան 2012 թ. /Ա. Հովհաննիսյան, Ս. Մարության և ուրիշներ/
5. Նոր չափորոշչով մանկապարտեզում երեխաները կսովորեն մեղիագրագիտություն, կծանոթանան օրենքի գաղափարին. Նախագիծ,
<https://www.armtimes.com/hy/article/208780>
6. ՀՀ կառավարության որոշումը նախադպրոցական կրթության պետական կրթական չափորոշիչը հաստատելու մասին, <https://lib.amedu.am/files/resource/files/2022-02-24/9368835223ec84664689175ec655a9e8.pdf>, ընդ. 13.05.2021